

# Ο Ν Ο Υ Μ Α Σ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ - ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ -  
ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

«Ένας λαός εφώνεται άμα  
δείξη πως δέ φοβάται την  
αλήθεια. — ΨΥΧΑΡΗΣ.

Κάθε γλώσσα έχει τους φυ-  
σικούς της κανόνες.  
ΒΗΛΑΡΑΣ

ΧΡΟΝΙΑ Ε΄.

ΑΘΗΝΑ, ΚΕΡΙΑΚΗ 25 ΤΟΥ ΝΟΕΒΡΗ 1907

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΔΡΟΜΟΣ ΖΗΝΩΝΑ ΑΡΙΘΜ. 2

ΑΡΙΘΜΟΣ 271

## ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΨΥΧΑΡΗΣ. 'Η 'Αρρωστη Δούλη (τέλος).  
ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ. Για το δράμα, όχι για το  
θέατρο.  
ΙΔΑΣ. Το έθνος, οι τάξεις και ο ένας.  
ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗΣ. Τραγούδι των ξενιτεμένων  
ΠΟΙΗΜΑΤΑ. Α. Ε.  
ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ

### ΓΙΑ ΤΟ ΔΡΑΜΑ, ΟΧΙ ΓΙΑ ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ\*)

Έδω και κάμποσο καιρό φάνηκε ένα δικό μου  
σημείωμα για το θέατρό μας· κάπως συγκίνησε· πιο  
πολύ θύμωσε· μάλιστα οι τελευταίες του αρχές φαν-  
τάζανε σαν πάρα πολύ κόκκινες για το κοντύλι άν-  
θρώπου κάπως ήσυχου. Αυτο δραματογράφοι πικρά,  
καθώς θυμούμαι, μου ήλντιμιλήσανε στον τύπο. Μια  
φιλική εφημερίδα μου έκαμε την τιμή να με γελοιο-  
γραφήση, σατυρικότατα, ως είδος 'Αλήπασα. Ποιός  
ξέρει! Μπορεί να ξέχασα, μέσα στο σημείωμά μου,  
και κάποια δυο σημάδια από κείνα που παρηγορούν·  
μπορεί το συμπέρασμα να είτανε ρητορικότατα ριμ-  
μένο παρ' όσο έστεκα.

Η ουσία του λόγου μου είτανε πως το θέατρό  
μας στέκεται σ' έμια παρακμή και απ' όλα τάλλα  
είδη της Τέχνης. Το θέατρό μας δεν ξέπωσε, γιατί  
δεν ύψώθηκε· απλούστατα, σέρνεται. Πού ή λυρικο-  
πική ποίηση, που το διήγημα, είτε σαν παραμύθι,  
είτε σα ρομάντσο ξετυλίγεται, που ή κριτική ακόμα  
πρόζα, που κάποιες άλλες όψεις του πεζού μας λό-  
γου, του διδαχτικού και πραχτικώτερου! Το δράμα  
τάφηναν πολύ πίσω.

Από τότε δεν μπορώ να πω πως δέ βάλθηκε  
φιλότιμη προσπάθεια, πως δεν έγινε δουλειά κάποια,  
που να μας κάνει να έλπιζουμε πως το μπουσούλι-  
σμα γίνεται περπάτημα, πως από το περπάτημα θα  
φυτρώνουν φτερά. Δεν το κρύβω πως δεν είμαι και  
σε θέση να μιλήσω με το νύ και με το σίγμα, καθώς  
θα ταίριαζε, για τα θεατρικά μας τα καθέκαστα.  
Γιατ' είμαι από κείνους που σπχνικ φκίνονται στο  
θέατρο· και, το χειρότερο, είμαι από κείνους που την  
ανάγκη μιας τέτοιας απόλαψης δεν την παρνοιών-  
θουνε. Δεν ξέρω άλλου τί γίνεται· έμένα ή ασάλευ-  
τη ζωή μου τέτοις είναι. Κάθε φορά που βρέθηκα  
σε θέατρό μας, ένα ή δυο φορές στις δέκα, στενοχωριέμαι  
και ζαλίζομαι. 'Ανθρωποσούσουρο τραγικό μου· νοι-  
κοκυρεί που σε διασκεδάζουν· 'Αριστοτέλιδες που  
σε αποστομώνουν· ξύλα κούτσουρα που σε πειράζουν·

\*) Από τα 'Γράμματα» (τόμος Β΄) που βγαίνουν σε  
λίγες μέρες.

έξυπνάδες και κουταμάρες του ίδιου ποιού· διαλείμ-  
ματα πληχτικώτερα από τα παίξιματα· κυριών κα-  
πέλλα που δέ σ' αφήνουν να διχες· γυναικίων πρόσωπα  
που δέ σ' αφήνουν να προσέξης. Αυτά τριγύρω μου·  
κι άπάνου στη σκηνή εν' αδιάκοπο σάλεμα και ξεφω-  
νητό πασαλειμμένων ανθρώπων που θα σκοτώνονται  
ή να το σκοτώσουν το έργο ή να το φουσκώσουν  
άνυπόφορα. 'Όλα τούτα, αντίκειμενα που μπαίνουν  
ανάμεσα του έργου και του έαυτού μου, και δέ μ'  
αφήνουνε να πλέξω μ' εκείνο τη γνωριμιά που στέ-  
κει. Κι ανίσως το έργο μου φανή κακό, μου το κά-  
νει χειρότερο ή προσπαθείς των ύποκριτών να το πα-  
ρουσιάζουνε για καλό, σαν ένα συγκύρισμα μιας απα-  
νάσκησης, χυτρώχειλης, χαμηλοφρύδας, μαύρης,  
που λέει ο στίχος ο βυζαντινός· κι από την έλλη  
τή μερική ή κρίση του κόσμου γύρω μου, που, δεν ξέ-  
ρω γιατί, συχνά πυκνά τυχαίνει να είναι αντίθετη  
με τη δική μου. Κι αν το έργο μου φανή σωστό,  
πάλι τότε μπαίνει ανάμεσό μας κάτι τι αδιάκριτο  
κ' ένοχλητικό, και δέ μ' αφήνει να το χαρώ, καθώς  
πρέπει. Πάντα ο ύποκριτής, ο κόσμος γύρω μου, ο  
τόπος, ή στιγμή. 'Ο ένας θα με πειράξη με τη  
γνώμη του τη στενή· ο άλλος θα με σέρνη με την  
κρίση του, αν ταίριαζει κάπως με τη δική μου, και  
δέ θα μ' αφήνι να λογαριαστώ ήσυχα ήσυχα με την  
ανεξάρτητη σκέψη μου, που άργά αποφασίζει, με  
είλικρινά. 'Ο ήθοποιός δέ μ' αφήνει να τάπολάψω  
άγνό· ή θα μου το παραλλάξη, ή θα μου το κατεβά-  
ξη 'Ο νους μου, ανήμπορος να δεθι με θέαμα σαν  
το θέατρο· εκεί που βλέπω, μύριες σκέψεις μου μπερ-  
δεύουνε το νού, με κοιμίζουν ή με ταξιδεύουν. Έυ  
πνώ. 'Η παράσταση τράβηξε· έμπρός, μου ξέφυγαν  
μπορεί τα πιο σημαντικά της. Τέλειωσε. Για να το  
νοιώσω και για να το αίστανθώ το δράμα, καθώς του  
αξίζει, δέ μου φτάνει, να το διω· πρέπει, προτήτε-  
ρα για πιο ύστερα, να το διαβάσω.

Τα έργα τα δοκιμάζω στο δικό μου το θέατρο·  
στο θέατρο της φαντασίας μου· τον είπα κάπου  
και άλλοτε το λόγο τούτο, και κάποιος φίλος  
μου τεχνοκρίτες σά να με γελάσαν· με το γέλιο τους  
άκριτο. Στο θέατρο της φαντασίας μου, εκεί βλέπω,  
νοιώθω, μαντεύω, καθώς του αξίζει, και καθώς μου  
αξίζει. Κάθε φορά που το στοχάζομαι, τόσο πιο πο-  
λύ ύποψιάζομαι τούτο: Το δράμα, έχοντας το θέα-  
τρο για μέσο του έκφραστικό, στέκεται πιο κάτω  
από τους άλλους τρόπους που φανερώνουν την όμορ-  
φιά της Τέχνης. Μουσική, με τη νότα σου άπάνου  
στο όργανό σου, το μικροσκοπικό, τις πιο πολλές φορές,  
όπου κι όπως κι αν σταθώ, και με κλειστά τα μά-  
τια, μόνο την ψυχή μου άνειγώντας, με μπάζεις μέ-  
σα στον παράδεισο της Τέχνης σου. Ζωγράφε ή γλύ-

πτη, μ' ένα στην πέτρο· άπάνου χάρμα, με μια σε  
ένα παννι άπάνου χρωματικά, μου βάζεις μέσα από  
τα μάτια στην καρδιά μου το νόημα της Τέχνης σου.  
Ποιητή, το στίχο σου στο χέρι μου τον έχω ύποτα-  
χτικό, στην τσέπη μου κρατώ το μαγικό σου κόσμο,  
και μ' εκείνο σμίγω όπως κι όταν θέλω, κατά το  
κέρι μου. 'Όσο πιο άπληξ, όσο πιο πνευματικά τα μέ-  
σα, τόσο πιο μεγάλο, τόσο πιο άγνό το άποτέλε-  
σμα. 'Αν ή Τέχνη είναι θρησκευτική, Πνεύμα ο Θεός!  
Μά το δράμα, Θεέ μου! τί χοντρά μέσα, τί φαν-  
ταχτερά σορίσματα, τί μπλεξίματα, τί καμώματα!  
τί άνθρωποι, τί άγώνες, τί χρόνος, τί κόπος, τί  
δουλειά, και τί έδρωτες! τί δοσοληψίες, και τί σκλη-  
βίες! Σά να πρόκειται να χτιστθ ή πυραμίδα του  
Χέοπα! Κι όλο τούτο το άνακάτωμα, χωρίς λόγο,  
με το πολυκέφαλο, και τις πιο πολλές φορές, άκέ-  
φαλο τέρας, για να το συγκινήσω, έχω ο ποιητής.  
Κι όλα τούτα, για να διασκεδάσω εγώ ο θεατής.  
'Όσο κι αν τη βρίσκω έτοιμη τη διασκεδάση, τούτη  
εγώ ο θεατής, φτάνει ναχω νεύρα πιο εύερέθιστα,  
κάποιο στοχασμό πιο ανεξάρτητο, για να μου χτυ-  
πήση ή προστυχιά των ύλικών που ύφαινουν της σκη-  
νης τη χάρη, και να μου κρυώτουνε τη ζέστα της  
θεατρικής ήδονης. Με τα μέσα τούτα τις πιο πολ-  
λές φορές και τα πιο μέτρια έργα έτσι σά να θέλου-  
νε να ρίξουνε στάχτη στα μάτια με τη σκηνική τους  
πολυτέλεια και με την άγυρτία της έξωτερικής τους  
παρουσίασης.

Όσο βγαίνω από το δρόμο του έθρου μου.  
'Αρχισα σά ναθελα να πω πως δεν είμαι και πολύ  
κατάλληλος να πιστοποιήσω για τα θεατρικά μας,  
γιατί δέ συχνάζω στο θέατρο. Δέ θα μιλήσω. Το  
δυτύχημα είναι πως πάντα βρίσκoμαι· σε κατά-  
σταση να μιλήσω για το θέατρο ούσιαστικώτερα κι  
από πολλούς ι φανατικούς ξενύχτιδες θεατρόφιλους.  
Μιλώντας για το θέατρο, κι ως είναι· τούτο ιδεατό,  
βοηθώ τη γέννη του πραχματικού και συντομεύω το  
χρόνο του φανερωμού εκείνου. Μου φτάνουν έμένα κά-  
ποια σημάδια μπρός στα μάτια μου για να τη σημει-  
ώσω τη γνώμη μου. Κάποια ζητήματα και κάποια  
ιδανικά στέκονται χυμένα στον άέρα ολόγυρα, και τα  
παίρνει κανείς μυρουδιά έτου κι όπως κι αν τοποθε-  
τηθι, φτάνει ο νους του να τα βλέπη και να τα γρι-  
κθ· καλύτερα μάλιστα σαν τήγναντεύει από κάποιο  
μάκρος· τα περιλαβαίνει πιο άκέρια το μάτι του.

Έλεγα πως το δράμα σά να τράβηξε μπρός. Και  
δεν μπορούσε να γίνη άλλωστικά. Ξετρυνώσαν από  
τότε κάποια έργα άξια να τα προσέξουμε. 'Ο με-  
γάλος μας ο άγώνης ο διανοητικός που βασίζεται  
στη γλώσσα άπάνου, (μά για τούτο είναι διανοητι-  
κός· γιατί νους και γλώσσα στην Τέχνη του λόγου

ένα σχεδόν κύνουν)· ο άγωνας πού στερνά τώρα έφερε μιάν άναγκαιότητα επανάσταση κ' ένα λογικότατο χώρισμα τών ποιητών του λόγου από τόν πολύ κόσμο, επανάσταση και χώρισμα, χρήσιμα και χρειαστικά, για να πείσουν πρόληψες, για να νικήσουν ιδέες, για να καρποφορήσουν αλήθειες, δεν μπορούσε να μή τό γγίξη και τό δράμα ('). Έτυχε να περάσω στο

1) "Αν και δεν είναι μέσα στο σχέδιο του άρθρου τούτου, μα χρειάζεται' εδώ να αναφερθούν τα δράματα του κ. Δ. Ταγκόπουλου, οι «Ζωντανοί και παθαυμένοι» και ο «Ασώτος», γιατί άκριβώς από τή φωτιά της γλωσσικής ιδέας πρωτοκινημένα, έστρεψαν μ' έδειχνουν πώς τό ζήτημα τούτο όχι μόνο δεν είναι για να περιοριστή μέσα σε κύκλους γλωσσολόγων και γραμματικών και κριτικών και λογής σοφών και άσοφών άρθρογράφων, όχι μόνο, (με τό μεταχειρίσιμα μονάχα της αλήθειας μας γλώσσας), πώς στάθηκε και πώς στέκεται άφορμή μέρα με τή μέρα για τό πλάσιμο μιάς ποίησης και μιάς πελογραφίας φρεωτής και ζωντανής· μα πώς, πολύ πιο πλατιά και πολύ πιο βαθιά, ή γλωσσική ιδέα, από τή συμβολική της—τρέπον τινά—έψη άγναντεμένη, είναι σαν ένα λάβαρο· και κάτω από τούτο και γύρω σε τούτο περιμαζεύονται κι άξίζει να περιμαζεύονται και να στρατοπεδεύουν όλοι όσοι όρέγονται να πολεμήσουν τις λογής άμαρτίες μας, και πρώτ' απ' όλα τό ψέμα πού άτιμάζει τή φυλή μας και θρονιάζεται ρήγας, κι άχώριστ' από τό ψέμα τόν τυφλό ρομαντισμό, τόν έλεεινόν δόν Κισσώτο, πού δεν κατορθώνει μήτε να έλ μήτε να πιάσει τό πραγματικό, και πού εδώ πέρα παίζει ρόλο 'Αχιλλέας. Τό γλωσσικό ζήτημα σωστό τό λείει στους προλόγους του ο κ. Ταγκόπουλος, καθώς ζήτ' και να τό δείξη στις σκηνές του, απώς είναι σφιχτοδεμένο με τή ζωή μας· μπορεί κανείς να πη πώς ή ιδέα τούτη είναι ο άέρας πού γιομίζει· και πού ζή τις δύο δραματικές δοκιμές του συγγραφέα και πώς άντικατασταίνει τήν άρχαία 'Ανάγκη. Ο 'Αλμπρος πού πρωταγωνιστεί στους «Ζωντανούς και παθαυμένους», ο παππούς του πού άγωνίζεται χωρίς να φαίνεται, ή νορική Χάρη με λιγότερα νεύρα και με πιο πολύ φρόνημα, ο γέρο Σεβαστός στον «Ασώτο», είναι άνθρωποι πού, τό λένε δεν τό λένε, τό ξέρουν δεν τό ξέρουν, μπορούμε να τους πούμε ψυχαριστές. Στοχαζόμαστε πώς για τήν προκοπή της γλωσσικής ιδέας, κοντά στο βιβλίο ανάγκη να δουλέψη ο λόγος· ο προφορικός, όπλο, όμοια δυνατό, και, στην περίστασή μας, πραχτικώτερο, και μπορεί και αποτελεσματικώτερο για τήν τωρινή στιγμή, από καίνο. 'Απόμεινα του βιβλίου και του λόγου τού προφορικού στέκεται τό δράμα. Για καίνο, πού δεν τό βλέπουν άδιστα τάνταίμενα, και ή γλωσσική ιδέα είναι μία ιδέα δραματική. Στο δράμα πρέπει να εξακολουθήση άπορατιστικά ο άγωνας για να κρητήση ή αλήθινή γλώσσα. Μα δε θέλουμε πλατωνικούς πετράρχηδες, θέλουμε φανατισμένους άγαπητικούς της 'Ιδέας για να καρποφορήση. Τα δύο πρώτα έργα του κ. Ταγκόπουλου, πού προσμένουμε να τα συνεχίση έντελέστερα, μ' έ κάνουν τήν έντύπωση έργων πιο πολύ ιδεολογικών παρά πλαστικών, πιο

θέατρο λιγότερες βραδιές, αντίθετες προς τις συνηθισμένες μου, με τα παιξίματα κάποιων έργων, πρωτότυπων ή μεταφρασμένων, δυσκολοξέχαστες. Κι αυτό είναι πολύ. Δεν μπορώ τώρα να μνημονεύω έργα και να αναφέρω πρόσωπα· άλλα εδώ λογαριάζω με τις γραμμές τούτες, πιο γενικά και πιο άπρόσωπα. Κάποια δράματα πού ρανήκανε τυπωμένα, εδώ και λίγα χρόνια (2), με κάμανε να έλπιζω πώς ή δραματική τέχνη ζύπνησε και πώς άγωνίζεται νάβρη τή θέση πού της άξίζει. Ένοεΐται πώς όσο κι αν ξεχωρίζουν μερικές δραματικές δοκιμές πρώτης γραμμής, πάντα τό δράμα πιο δυσκολοκίνητο, άγνάντια στην κίνηση τών άλλων έργων. 'Η καλωσύνη του έργου τού δραματικού δοκιμάζεται, πρώτα και πιο άλαθευτα, όχι με τέκοντα τό θεατρικό, μα στο βιβλίο, με τή μελέτη· έπειτα έρχεται ή σκηνή· κι ο

πολύ ρεαλιστικών παρά ιδεολογικών, πιο πολύ κρηυμάτων, παρά ζωγραφιών. Δείχνουν άποτε πώς τή δραματική τέχνη δεν τή θέλουν για να σταθούν και για να χτίσουν άπάνω της, μα πώς τή στήσανε γιοφύρι για να περάσουν κάπου άλλου· κάποτε μ' ές φοβίζουμε μ' ένα κίνδυνο παραστρατισμού από τό δρόμο της δραματικής τέχνης. Μολαταύτα τό περπάτημά τους είναι γέρο, και καθαρά τό σημαδια τους. Στον τσίρκο τό δραματικό πού προβάλλανε ναγωνιστούσε κάμανε τήν καλή άρχή μ' ένα σαν καινούριο είδος κονταροχτύπημα. Κάποιος εσθήτο βάλανε πώς τους λείπει ή άγνή όμορφιά· μα φέρνουνε σ' έρ' ές χαραχτήρες· και κάτω από πολύ από χαραχτήρες· έχουνε χαραχτήρα. Και φτάνει για να πάρουνε ζωή και σημασία άξια πολύ να τήν προσέξουμε, σαν κάποια τραχιά προστάματα άνώτερων και άσύμμετρων, πού στέκουνε στον κόσμο της Τέχνης πού πιο άπάνου από τό φροντισμένο ψευτοκλασικά αντίγραφο τών 'Αντίων και τών 'Αφροδιτών. Ο κ. Ταγκόπουλος δείχνει: ός τή ώρα πώς τους ανθρώπους του τους βέλει άλόγιστους και μονοκόμματος, πιο πολύ Σπαρτιάτες παρά 'Αθηναίους, πιο πολύ άλφειρικούς παρά ίφειρικούς· καμιά φορά άφίνει να παραφάνουνται οι κλωστές πού τους τραβά δεμένους. Και τό σύμβολα πού στόλωσε για να χορεύουν γύρω τους χορό πολεμικό οι άνθρωποι του, έννοω τό γράμισμα τού βενέτικου Πύργου και τό Εβανγγελικό, βέβαια πώς είναι τομής, βάλμένα και άρκετά για να σκανταλίσουν όχι μόνο τους παλιούς άκίνητους, μα και πολλούς από τους φιλελεύτερους, μα τάχα έχτρους τών άκρων, και όπαδούς της περίφημης αμέσης όδο. Μα όσο υπερβολικά κι αν κριθούν, είναι, τούτα σημαία, από τό χτυπητότερο, της ψευτιάς και τού ρομαντισμού ρωγής για τό γράμισμα τού βενέτικου Πύργου τήν ώρα και έσπερη διαμαρτυρία τού άγγλου ιστορικού Φρήμιν· και για τό Εβανγγελικό, τόν κρύφο στοχασμό όλων τών καλοσυνειδητών.

2) 'Αργότερα μπορεί να συμπληρώσω τή δοκιμαστική μικρή μελέτη ετούτη άπάνου σε πρόσωπα και σε έργα, χειροπιαστά.

σο θέλουν ως φωνάζουν κι ως παραδέχεται όλος ο κόσμος τάντίθετο, και οι πολλοί και οι λιγστοί. Δράμα πού δεν έντυπώνεται άγαθό από τό διάβασμά του—στο ναυ τόν κριτικό—δεν μπορεί να είναι· άγαθό έργο, μήτε άπάνου στη σκηνή· κι όσο θέλει ως συγκινεί, παίζόμενο, κι ως πιτυχαίνει—για να μεταχειριστούμε κ' έμεις τήν πρόστυχη οράση, πού μπορεί νάχη νόημα για τους ύποφορους, όχι όμως για τόν τεχνίτη. Ξέρουμε από τήν ιστορία, ως φανερά, πώς ή άξία τού έργου, πολλότατες φορές, δεν έχει τίποτε να κάνει με τή λαγόμενη έπιτυχία του. Ένώ από τήν άλλη τή μεριά μπορεί ένα κακό δράμα νάρέση και να πολυαρέση, και να στέκεται, καθώς λένε, μιά χαρά άπάνου στη σκηνή· όμως τήν κακία του δεν μπορεί να μή τή δείξη τό βιβλίο. Έδώ μιλώ για τό δράμα τό ιδεατό, για τό καμάρι της Τέχνης, όπως τό όνειρευτήκαν κι όπως τό θρέψανε μεγαλοφάνταστοι ποιητές και ιδεολόγοι, από τόν καιρό τού Αίσχύλου έσα με τις μέρες τού 'Ίψεν. Έμεις έλαστε άοχαρήδες και νύφεστοι. Πρέπει να ώφεληθούμε από τήν καλή τήν τύχη της νύφης μας. Δε μ' ές βαρύνουν πατροπαράδομένες άμαρτίες, καθώς βαρύνουν εκείνες τά θεάτρα της Φραγγίας. Πρέπει να συγκρίσουμε τις δουλειές μας έλευτερα, καλόγνωμα, παρθενικά. Δεν έχουμε δεθ' με πονηρά συνήθεια πού να μ' ές φαντάζουμε νέμοι. Είναι καινούριος ή Πόλη μας. Δεν έχουμ' έμποδα παλιομαχαλάδες, έρεπωμένες έκκλησιές πού να τις παίρνει τό σχέδιο· και να κ' αν κοτάμε να τις γκρεμίσουμε. Τίποτε δε μ' ές άναγκάζει να είμαστε συντηρητικοί, και να ύποφέρουμε λογής στραβομάρες, στο σβέρο μας καθισμένοι. 'Ας χτίσουμε λοιπόν τήν Πολιτεία και τού θεάτρου μας με όλους τους κανόνες της καλαισθητικής όρεινής. Μακριά από μας τά κανονισμένα κρύματα και τά άναγνωρισμένα πορνίματα της παρθένας Μελομένης. 'Αν άλλου γίνεται ο ναός της Τέχνης παζάρι κ' έσκόλα γλιστρού και στα πιο άταίριαστα, με τήν άρχοντιά της Τέχνης, ταιριάσματα, έμεις εδώ ως παύουμε τόν έτο δρόμο. Ξέρουμε πως και μ' ές στη Φραγγία ταχύτες γεννημένοι για να λάβουν έξια με τά έργα τους άπάνου στη σκηνή, π' έραν άγαθία άγάλια τόν κατήφορο τού ντερέσου και καταντήσανε μεγαλομαχαλάδες· ως τή χαιούν τή δόξα τους. Έμεις ακόμα δεν μπήκαμε, καλώς κακά, σε κανένα δρόμο. Δεν μπορούμε να στοχαστούμε πώς είναι άρχή, άπεναντίας είναι πολύ νωρίς. Και είναι πάντα καιρός. Σύμφωνα με τόν τρόπο πού θα καταπιστούμε από τό πρώτ' ή δουλειά μας, θα περάσουμε τή μέρα μας.

(Στ' άλλο φύλλο τελώναι)

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΨΥΧΑΡΙΣ

## Η ΑΡΡΩΣΤΗ ΔΟΥΛΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΚΕ'.

"Ενα παλιό τραγούδι.

Στο γνωστό μας τού κ. 'Ολπιέρη τό σπίτι στο Παρίσι, μιά κεριακή άπριλιάτικη, τρυφερό και κάπως παραπονεμένο, στο μπαξεδάκι, άντηχοΐσε κάποιον τραγούδι, γνωστό μας και τούτο·

Filles du hameau  
Laissez vous conduire  
Dedans mon bateau  
Tout au fil de l' eau.

\*) 'Η άρχή του στο 228 φύλλο.

Gai, gai, faut passer l' eau  
Faut pas nourrir le chagrin qui t'inquiète  
Gai, gai, faut passer l' eau,  
Chagrin d' amour n' entre pas au bateau.

Du fond du vallon,  
La jeune Suzon,  
Qui rêve seulette,  
Entend la chanson.

Gai, gai, faut passer l' eau,  
Faut pas nourrir le chagrin qui t'inquiète,  
Gai, gai, faut passer l' eau,  
Chagrin d' amour n' entre pas au bateau.

De la pauvre enfant  
La peine secrète  
Venait d'un amant  
Qui fut inconstant.

Gai, gai, tout en voguant,  
Le batelier consola la pauvrete,  
Gai, gai, tout en voguant,  
Chagrin d' amour s'en fut du gré du vent.

Τό τραγουδάκι, εδώ και χρόνια—όχι τό χρόνια!—τάκούσαμε στον μπαξέ τού φίλου μας τού 'Αντρέα. Τό τραγουδάς τότες ή Κατινούλα, να τό μάθ' ής μικρή, και παρατηρήσαμε, χωρίς να τό παρατήρησε ο 'Αντρέας, πώς έδειχνε κάποια κούραση της άβυσσικής δούλας ή φωνή. Τώρα τό τραγουδάς ή Μορίτα και στη φωνή της, ένίσως και δεν έννοιωθες κούραση καθόλου, έννοιωθες όμως κάποια λύπη πού δεν τήν πολυπρόσμενες από μιά έμορφη, γερή, άφράτη καπέλλα δεκοχτώ χρονώ. Τόσα είχε ή Μορίτα. Έξη χρόνια σωστά πού συχωρέθηκε ο 'Αντρέας. 'Η Κατινούλα πάντα ζούσε. Πώς έζητε; Πώς βάσταξε; Να, τό ζητούσε μιά μέρα της Μορίτας, με τό ύφος της εκείνο τό πρόθυμο, πού έμοιαζε να χωρατίει, άσκη και σε μιλούσε σοβαρά.

— α' Εγώ, Μορίτα μου, φαίνεται πώς είμαι σαν τού πατέρα μου τόν πατέρα. Τού παλιού παλιού καιρού άβρωπος ο παππούλης. Φτωχός ο καινοπορητής· παρ' όσον είχε να πλερώση νοίκι και καθότανε πού θαρρείς; στη βάρκα του, δηλαδή όχι, σε μιά βάρκα πού τήν είχε κρείσσει άπατός του, όπως έπως με ξύλα, με ψωροκρένες, με λογιά λογιά κελεπούρια κι άπορίσματα της θάλασσας· τάβρισκε στο γιανό και τά κουβαλούσε. Φαντάσου το, ματάκια